

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold, za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 22. novembra 1876.

O b s e g: Kako bi se Unška dolina dala posušiti. — Kmetijski tabor v Dolu. — Kako dobro suho meso narediti. — Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih. (Dal.) — O „Pratiki“ za kmete nekaj. — Razjasnilo trgovcem o novi postavi od 8. sušca 1876. l., kako naj rabijo koleke (štempeljne) pri svojih računih. — Tajnovévteke (kryptogami) ob potu od Poženka na Šent-Urško goro. (Konec.) — Popotne črtice. (Dalje.) — Mnogovrstne novice. — „Slovanske simpatije Slovanu niso greh.“ — Govor poslanca Hermana v zbornici poslancev 11. nov. o predrugačnji politične uprave. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Kako bi se Unška dolina dala posušiti.

Spisal M. Peruci.

Ker so letos bile velike povodnji po mnogih krajih naše dežele in še posebno na Notranjskem, zato se je začelo tanje preiskavati, kaj je krivo tega? Posebno je sl. deželni odbor izprožil, dobro pregledati Unško dolino pri Planini, ker so tudi tam ljudje od vode trpeli hudo kvaro.

Zadela je mene velika čast, da sem bil med možmi, ki so to preiskavali, in zato se mi zdi dolžnost, obširneje izpregovoriti o nekaterih stvaréh, ki so zelo važne pri tem vprašanji. *)

Predno v misel vzamem pripomočke, s katerimi bi se ta nesreča odvrnila, hočem ob kratkem popisati, kako je Unška dolina geologično ustvarjena.

Apnenikove gore notranjske dežele so prava domovina podzemeljskih duplin ali jam. Te dupline so navadne votline ter druga se druge tako držé, da jih vežejo ali vodotočem podobni žlebovi ali razpokline. Votline leže ali razno visoko ali tudi tako, kakor bi se šlo gori po stopnicah iz druge v drugo. Večina apnenikovih duplin ima po stenah nizdolu viseč kapnik, ter v mnogih je na tleh ilovnato ali glinasto blato. Povsod po teh jamah, kodar stén ne brani apnéna kaplina, katera jih oklepa, izpodmlévajo ter votlino širijo vode s potoki vred, kateri često ponícújejo *) v te dupline, po njih dalje tekóč. Zatorej tem duplinam širjava in globočina vedno raste, da njih strop nazadnje že ne more

*) Našim čitateljom je iz poročil deželnega odbora znano, da je sl. ministerstvo kmetijstva dovolilo državno podporo za preiskavanje vodonosne Unške doline, in da tudi sl. deželnega odbora volja je, dodati tej podpori svoj deléž, ter da gospod Witschel z gosp. Perucijem je dobil zato nalog, z ozirom na dotično dr. Vicentinjevo brošurico preiskavati zanimivi ta svét. Gosp. Witschel je v posebnem poročilu podal dež. odboru svoje mnenje, katero g. Peruci hvali kot izvrsten operat; da pa v zlasti naši Notranjci izvedó kaj o njih preiskavah, izročil nam je on pričujoči spis, katerega smo radostni vzeli v svoj list. Vred.

**) Ponicevati: voda ponícúje, znači: voda se pod zemljo izgublja, in tisto mesto, kjer voda ponícúje, imenujemo poníkve. Pis.

na sebi držati kamenja z drugo téžo vred, zaradi česar se potlej vse skup vdere in posuje.

Kedar je tak podséd globoko pod zemljó, tedaj človek tega nič ne vidi, ali čuti vendar, ker se zemlja s potresom zaziblje; kedar je tak zasip više ter bliže zemeljnega površja, tačas vdrto kamenje za seboj naredí rúpo (razpoklino in globánjo), podobno ali mlinškemu grotu ali kotlu.

Mnogo tacih potresov, ki se ne čutijo daleč okrog, pride, kakor je podoba, samo zato, ker se je ondukaj pod zemljo kaka duplina posula. Semkaj bi utegnili spadati potresi na Krimu, katerih je bilo 1866. leta decembra meseca mnogo, jako močnih; pozneje jih že ni bilo toliko čutiti, a ponavljali so se vendar do 1874. leta, posebno okolo Tomišljega. Tudi Kras, ki je pod seboj ves votel od samih duplin, ima često jednake potrese, katere mu dela posipanje podzemeljskih jám.

Na Notranjskih apnenikovih tleh se pogostoma vdirajo rupe ali globánje; največe izmed njih imajo po več tisoč metrov premernika.

Tudi Unška (Planinska) dolina je s tem načinom postala. V rúpici, katera se je pred tremi leti prvič pokazala blizu Ložke pile (žage), prebrskaval sem naplávje, v katerem nisem našel nič živalskih ostankov, razven samo jednega navadnega zelišča, imenovanega „paludinina orbicularis“, katero je kar na vrhu rastlo. (Dalje prihodnjič.)

Kmetijski tabor v Dolu. *)

Kmetijskega tabora v Dolu pod Ljubljano se je 5. dne t. m. vdeležilo blizu 300 poslušalcev, ki so bili večinoma premožni gospodarji iz fare Dolske, Št. Helenške in Ihanske. Pač veselo bilo je videti, ko so po končani službi božji zbirali se odlični kmetijski gospodarji in koj bila je prenapolnjena sicer obširna šolska sobana; njena okna so se morala odpreti, da so zunaj ostali zamogli tudi slišati poduk. Več kakor 200 pa jih je moralo oditi, ker niso našli prostora. Očitno znamenje, da se kmečko ljudstvo zanima za kmetijski poduk; le treba mu ponuditi prilike in zato podučiti

*) Čeravno so zadnje „Novice“ prinesle že poročilo o tem zanimivem kmetijskem taboru, smo vendar radi tudi tem vrsticam prostor dovolili za to, ker bolj na drobno razkladajo poduk gosp. prof. Povšeta. Vred.

ga, kakor je velečastiti gosp. župnik Dolski Jarec ljudstvo o važnosti takih kmetijskih shodov podučil.

Govoril nam je dobro znani rojak prof. F. Povšè iz Gorice; izbral si je kot predmet glavna vodila, po katerih se ima dandanes gospodar ravnati, ako hoče, da mu kmetija res več dobička donaja, na pr. umno in obilno gnojenje, umno ravnanje z gnojem v hlevu in na gnojišču, zbiranje gnojnice; vse to stvari, ki so v naših posavskih vaséh še silno zanemarjene, kajti ni ga najti umno napravljene gnojišča — razen pri g. Dolskemu župniku; gnojnica se razliva po cestah, gnoj je navadno siv, tedaj zgorel itd. Ko nam je gosp. govornik razložil veliko redivnost gnojnice, katero naj bi zbirali v posebno za to napravljene gnojnične jame; ko nam je popisal, kje imamo napraviti gnojišče in kako z njim ravnati, da naj ga dobro z voli pohoditi damo, plastasto dva palca na debelo pokrijemo z zemljo, da naj večkrat vržemo peharček gipsa v gnojnico ali na gnoj tudi v hlevu, in je dokazal, da bo gnoj potem, posebno če ga polivamo vsaj vsakih štirinajst dni z gnojnico, namesto suh in siv, prav masten, špehast in veliko bolj rediven, so začeli možje pritrjevati in že do sedaj občna tihota in velika pazljivost spremenila se je v izredno pozornost; bilo je brati iz lic možakov, da želijo še poslušati govornika, ki govoreč o tako navadnih stvaréh jim je marsikatero resnično pa grenko pregreho dokazal. Govor je potem obsegal znamenit stavček: da zemlja mora dobivati ne le dovolj, ampak tudi njej in za dotično setev primerne gnoja, katerega pa posebno naši kraji nimajo veliko, ker nam je Sava odnesla najlepše travnike, na njivah pa se le vse preveč silimo s pridelovanjem pšenice, katera onemu gospodarju, ki mora plačati ptuje delavne moči, gotovo nobenega čistega dobička ne prinaša, morda več stane en mernik, kakor ko bi jo na trgu kupil, namestu da bi na njivah pridelovali rastline za klajo, katere dajejo izvrstno pičo, s katero moremo več živine rediti, ki pa je pravi steber gospodarstvu; vsled obilnije živinoreje pa bomo tudi več gnoja dobivali, ki bo storil naša polja rodovitniša. Če že orjemo, kopljemo, sejemo, plevemo, žanjemo in mlatimo, skrbimo za to, da bo žetev obilna, kajti ravno z umnim in primernim gnojenjem si moremo bogateje žetve zagotoviti, in tako doseči, da stroški ne bodo večji od dohodkov. Priporočal nam je gosp. profesor posebno nemško deteljo (lucerno), o kateri nam je natančno vse povedal, kako se seje, obdeluje, kako ji tekne gipsanje in gnojenje z mešanim gnojem (kompostom). Ko je razpravljal mešani gnoj, ko je našteval, koliko stvari bi lahko porabili za kompost, katere sedaj brez koristi leže na dvoriščih, na tnalih, cestah itd., in marsikaterokrat skrunijo snažnost, so se možaki spogledali in pritrčili, da so sami krivi revščine, ker ne marajo poslušati dobrih nasvetov mož, ki se pečajo z umnim kmetijstvom. Tudi našim gospodinjam je govornik priporočal, da naj spravljajo na kompostni kup pepel, pepeluško, saje, kosti, čreva, kri itd. sploh kuhinjske odpadke. Med priporočenimi rastlinami za klajo je omenil tudi: špargelj, orjaško kravje zelje, kostrebo, lupino, papeževo (inkarnat) deteljo itd., posebno pa krmensko peso, katero nam je govornik prav gorko priporočal že iz tega vzroka, ker pri nas zarad pomanjkanja travnikov živini veliko slame pozimi pokladamo, katero bi dokaj bolje porabili, ako bi jo zrezali na slamoreznici in zabelili ali pomešali s to peso.

Vspreh tega govora se že kaže, ker že so nekateri gospodarji naročili seme lucerne, špargeljna in krmenske pese.

Konečno le še razodenemo občno željo, naj bi se ponavljalo tako podučevanje. Gospod govornik nam je

na veliko naše veselje obljubil, da bo v prihodnjem govoru nas podučil, kako imamo ravnati s travniki, ki so pri nas silno zanemarjeni.

Slavni kmetijski družbi pa se presrečno zahvaljujemo, da nam je oskrbela ta poduk.

Več Posavskih kmetovalcev.

Za gospodinje kaj.

Kako dobro suho meso narediti.

Po gotovih skušnjah se naredi to tako-le: Gnjati in sploh svinjsko meso, katero hoče gospodinja sušiti, naj se koj, ko je prešič zaklan bil in je meso po krvi še toplo, dobro uriba z zmesjo, v katero se vzame 32 delov kuhinjske soli in pa 1 del solitarja; s tem dobro uribano meso naj se potrese obilo z rženimi ali pšeničnimi otrobi, potem pa naj se ovije v mehki sušivni papir in obesi v dimnik. S tem se ovaruje, da meso ne diši po dimu in ne dobi neprijetnega žrkovega okusa; tudi se tako ovito meso preveč ne osuši.

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta

vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca novembra.

Dne	Leta	
11.	1408.	500 let ni bilo tako hude zime, kakor je bila to leto; pozeble so celó korenine dreves in trt.
11.	1866.	Ukaz cara Ruskega zapoveduje odpravo zemljiških služnosti na Poljskem, in pa osvobodbo družih stanov od grajščakov.
12.	1742.	Razglas Pruskega kralja Friderika II. spodbuja kmetovalce, naj sadijo murbe.
12.	1850.	Se je odprla kmetijska šola v Tečen-Liebwerdu na Českem.
13.	1510.	Je Pedro Ksimenes prvi vpeljal trto Riesling iz Rheingau-a na Španjsko.
13.	1835.	Ognjeni kamen, ki je padel izpod neba, je v Lanzières-u na Francoskem celo pristavo z vso opravo in živino v malo minutah vpepelil.
14.	1468.	So po kroniki Filipa pl. Comines-a v Franchementu pri Littich-u vino za ljudi vojvoda Burgundskega s sekiro delili in v klobukih odnesli.
14.	1636.	Se je tulpin korén (Semper Augustus) v Haarlem-u na Holandskem za 13.000 gold. prodal.
14.	1860.	Se je ustanovila kmetijska šola v Petrovskojem pri Moskvi na Ruskem.
15.	1755.	Je deževalo rdeč dež iz popolnem rdečega neba v okolici Ulma.
16.	1811.	So se ustanovila učilišča za kmetijstvo na preparandijah Českih.
17.	1796.	Je umrla Ruska cesarica Katarina II., iskrena pospešiteljica kmetijstva in kmetijskih naselbin.

(Dalje prihodnjič.)